

HAJDÚ PÉTER

Bő egy évvel ezelőtt azt állította, hogy a válság hatására átalakulhat a politikai paletta. Tartja ezt az állítást?

– Természetesen. A folyamat végbement. A kormányerők összezártak. Látszanak annak jelei, hogy készülnek a vereségre. Ez 2014-ben vagy 2018-ban szóba sem került. Teljesen új az a retorika is, amely szerint győzelme esetén az ellenzék milyen törés-zúzásra készül, illetve hogy mi lesz akkor az országgal, ha „ezek” kerülnek hatalomra. Ezzel párhuzamosan megjelent a Trump-narratíva, hogy ha nem én nyerek, akkor „felborítjuk a sakkasztalt, mert csak én nyerhetek”. Amerikában a republikánus párt is megosztott a kérdésben, vannak, akik már a jelen feladataira koncentrálnak, de akadnak sokan, akik továbbra is választási csalásról beszélnek. Ha egy erős demokráciában erre sor kerülhet, akkor elképzelhetőnek tartom, hogy nálunk a vesztes fél győztesnek nyilvánítja magát, és hónapokon keresztül úgynevezett hideg polgárháború kezdődik, nem fogadják el az újonnan kinevezett vezetőket és így tovább. Nem ez az elsődleges forgatókönyv, de akár ez is előfordulhat. A kormánypárti sajtóban folyik egy diskurzus, hogy ha az ellenzék nyer, akkor valójában mégsem nyer, mert a haza nem lehet ellenzékben.

Tehát röviden: a kormánypártok összezártak, és az ellenzék is arra készül, hogy győzelme esetén átírja az alaptörvényt, túl akar lépni a kétharmados törvényeken, és nagyon sok területen egészen mást akar csinálni, mint a jelenlegi kurzus. Vagyis végtelenen kételkedem a politikai paletta, a két oldal között nincs átjárás, kiürült a közép, és nincsenek olyan témák, amelyben lenne bármiféle nemzeti minimum, ami nem képezheti vita tárgyát a két oldal között. Úgy látom, 1987 és 2018 között volt egy alapkonszenzus, hogy nem vonom kétségbe a másik jóindulatát, hogy az alapkérdésekben a közös meg egyezés szerint dolgozom majd. Ez mostanra teljesen megszűnt. Így ma nem látom, hogy egyetértés lenne például olyan kérdésekben, mint a határon túli magyarok támogatása, az alacsony infláció szükségessége, a sajtó függetlensége vagy az Európai Unióval fenntartott szövetségi viszony.

Éppen e kettészakítottság, a közös alap hiánya vetíti előre, hogy bármelyik oldal nyer is a jövő évi választásokon, nagyon nehéz kormányzási időszaknak néz elébe.

– Jogtudósok arról beszélnek, hogy az ellenzék hatalomra kerülése esetén akár egyszerű többséggel is módosíthatja az alaptörvényt és a kétharmados törvényeket. Jelenthet-e ez tényleges hatalmat számukra, figyelembe véve, hogy a miniszterelnök jelentős gazdasági hátszínűt épített ki az elmúlt években?

– Nem kérdés, hogy ezeket a lépéseket meg lehet tenni, hiszen az Alkotmányról soha nem

Hideg polgárháborút hozhat a Fidesz veresége

Csaba László: Bárki kerül is jövőre hatalomra, nem lesz egyszerű végigvinnie a négy évet

volt népszavazás, ahogy az alkotmányozással foglalkozóknak sem volt soha kétharmados szavazati, legfeljebb kétharmados parlamenti többségük. Biztos vagyok benne, hogy az ellenzék ezeket a lépéseket meg is teszi. Ebből azonban nem következik, hogy mindazt, amit 2011 óta a jelenlegi kormánypártok véghezvittek, a még oly erős belső és külső támogatással rendelkező ellenzék semmissé tudja tenni. Sőt!

A változások egy része törvénytelen, így azokat gond nélkül meg lehet semmisíteni. Például az egyetemeket a közhasznú alapítványokból visszaállamosítani egy tollvonás kérdése. Vagy a köztelevízió kiegyensúlyozott tájékoztatásának visszaállítása néhány kinevezéssel szintén megoldható. Vannak azonban ennél sokkal bonyolultabb ügyek is, ahol nem lehet bizonyítani a törvényteleniséget. A Magyar Bankholding Zrt. például négy vagy öt lépésben került a Bayerische Landesbank tulajdonából a Mészáros-csoport többségi érdekeltiségébe. Annak bizonyítása azonban igencsak bajos, hogy azt minden egyes lépésben szándékosan, a joggal való visszaéléssel vitték végbe.

Abban egyetértünk, hogy a Fidesz – ahogy korábban a szocialisták – létrehozott egy jelentős gazdasági bázist. Az ide tartozó vállalkozások nem függenek ugyan a Fidesz-pártközponthoz történetektől, de erőteljesen szimpatizálnak a párt vezetőivel. Nem tudom, velük szemben milyen messzire lehet elmenni. Vagyis a Fidesz gazdasági, személyi hátszínűje semmiképpen nem marginalizálható. Az meggyengíthető, de le nem bontható, egy esetleges ellenzéki kormány mozgásterét ez a struktúra erőteljesen korlátozni képes. Vagyis az új kormány ezekkel az oligarchákkal kénytelen lesz valamilyen módon megegyezni, és egy elfogadható működési módot kialakítani. Vagyis nem lesz egyszerű mindenkit elszámoltatni, ahogy azt az ellenzék ígéri.

– Orbán Viktor – szavazótáborának egyben tartása céljából – egyre jobban feszíti a húrt Brüsszellel. Legutóbb a homofób beütéssel módosított pedofilellenes törvény verte ki a biztosítékot Európában. El tudja képzelni, hogy most betelt a pohár, és az Európai Unió valóban felfüggeszti a hazánknak járó uniós pénzek kifizetését?

– A helyreállítási alap (Next-GenerationEU) pénzek kifizetését könnyedén visszatárhathatják. Megmondták a miniszterelnöknek már áprilisban, hogy nem fogadják el a magyar terveket. Tehát ezeket az összegeket visszatárhathatják. A hétéves költségvetés összegeiről

A kormányerők láthatólag a vereségre is felkészülnek a jövő évi választások során, és az is előfordulhat, hogy nehezen akarják majd átadni a hatalmat, mert „a haza nem lehet ellenzékben”. Győzelme esetén az ellenzék biztosan átírja az alaptörvényt és a kétharmados törvényeket, ennek nincs jogi akadály. Ezzel együtt nem lesz egyszerű dolga, mert a Fidesz erős gazdasági és személyes hátszínűt épített ki. Az eltüntetett vagyonnak csak egy részét lehet visszaszerezni, és az ellenzék által ígért felelősségre vonás is legfeljebb részleges lehet – ezekről és sok egyéb kérdéstről beszélünk Csaba László közgazdász professzor-akadémikussal.

FOTÓ: VÉGH LÁSZLÓ

viszont ugyanez már nem mondható el, mert elvileg ugyan lehet jogállamisági feltételekhez kötni, de gyakorlatilag szinte lehetetlen. Az ugyanis elképzelhetetlen, hogy egy magyar gazda megigényelte a területalapú támogatást, mégsem kapja meg arra hivatkozva, hogy a magyar kormány nem teljesíti a jogállamisági követelményeket. Tavaly júliusban, aztán novemberben az Európai Bizottságnak volt egy javaslata, miként lehetne a kifizetéseket a jogállami elvek betartásához kötni, de az elképzelés mindkétszer megbukott. Eddig sem léptek az ilyen ügyekben az uniós illetékesek, jó eséllyel ezután sem fognak. Az, mondjuk, már más kérdés, hogy az Európai Központi Bank fegyvertárában sok olyan pénzügyi eszköz van, amelyből akár a magyar gazdaság

is profitálhat. A bankot nem köti semmiféle jogállamisággal kapcsolatos vita vagy elvárás, ha úgy ítéli meg, hogy a magyar gazdaság problémái hatással lehetnek az eurózónára, forrást biztosíthat a magyar gazdaság támogatására.

– Egyes hírek szerint vannak olyan magyar üzleti körök, amelyeknek komoly problémát okoz, veszteséget jelent Orbán unióellenes retorikája. Tapogatózni is kezdtek, ki lenne az a fideszes politikus, aki szembeszállhatna a miniszterelnökkel. Redlissnak tart egy ilyen forgatókönyvet?

– Nem tudom elképzelni. A Fidesz egyszemélyes párt, következmények nélkül nem lehet félretenni az első számú vezetőt. Az lehetséges, hogy ezek a körök üzenetnek, akár az is, hogy el tudnak érni bizonyos kompro-

misszumokat, hogy a stílus valamelyest módosuljon, és így érvényesüljenek igényeik. Látni ilyet Kelet- és Dél-Európában is. 2006-ban, a második fideszes választási fiaskó után talán el lehetett volna képzelni ezt, a mostani, jelentősen megváltozott helyzetben azonban a jelenlegi egyszemélyes vezetést nem lehet ilyen módon eltávolítani. Arra azonban felhívom a figyelmet, hogy egészen más a hazai retorika, és megint csak más, amit Brüsszelben képviselnek a kormány képviselői. A magyar kormány is tisztában van azzal, meddig mehet el. Valamiféle kompromisszumra minden ügyben hajlandó, még ha a hazai retorika nem is ezt mutatja. Az unió nem tud és nem is akar ennél jobban beleszólni a tagállamok ügyeibe, mert az nem vezet jóra. Ennek káros hatásait érzékletesen mutatta meg a brexit.

– El tudja képzelni, hogy Orbán Viktor kivezeti az országot az unióból? Környezetében már többen felvetették ennek lehetőségét. Mi lenne ennek következménye?

– Tavaly vagy tavalyelőtt a Külgazdaság című folyóiratnak volt egy különszáma a huxitról. Akkor nagyon erősek voltak azok a hangok, hogy az Európai Unió mindenek az alja. Ezzel a felvetéssel a legmegértőbb a Századvég volt. Ők elmondták, gondolat kísérletként el tudják képzelni a kilépést, de semmilyen körülmények között nem tudnak elképzelni olyan Magyarországot, amelynek nem fontos az uniós tagság. A magam részéről azt tettem hozzá, hogy a miniszterelnöknek addig jó, amíg az ország az unió tagja. Az ő hangja is addig hallatszik, amíg a közösségben vagyunk. Gondoljunk csak bele, mennyire erős a hazánkhoz hasonló Szerbia vagy más nyugat-balkáni ország hangja, és mennyire erős Orbán Viktoré vagy a szintén uniós kisállam Ciprusé. Ezzel tisztában van a miniszterelnök is, ezért sokszor elmegy a falig, de soha nem ront a falnak, mert tudja, neki addig jó, amíg belül vagyunk. Végül például a nagy felzúdulást kiváltó, a szexuális kisebbségek jogáról szóló törvényt. Ebben az ügyben nincs egyértelműen eldöntve a joghatóság kérdése, ezért nyugodtan lehet konfrontálódni. Ezzel szemben, amennyiben az Európai Bizottság eldöntötte, hogy egy magyar cég megsértette a versenyjogot, ott nincs apelláta, mert a döntés minden külön intézkedés nélkül a magyar jogrend részévé vált. Vagyis a viták mindig a köztes kérdésekben zajlottak és zajlanak a jövőben is, amelyekben nincs egyértelmű joghatósága az unióknak.

– Önnek szerteágazó kapcsolatrendszere van a világban. Milyen most magyarnak lenni külföldön? Azonosítják az orbáni politikát a magyarsággal?

– Egyértelműen igen. Vagyis nem igazán jó magyarnak lenni a nemzetközi környezetben, akár a konferenciákon. Ahogy a hetvenes-nyolcvanas években volt egyfajta összekacsintás a nyugatival, hogy igen, tudjuk, nem ti tehetek róla, hogy olyan helyzetben vagytok, amilyenben, mi azonban tudjuk, hogy idetartoztok. Aztán az lett a szimpátia alapja, hogy az európai integráció útján leggyorsabban haladó nemzet vagyunk. Manapság illet nem érezni. A tudományban ugyan elismerik a magyar tudósok teljesítményét, amit Lovász László Abel-díja vagy az európai akadémia kapott legmagasabb kitüntetés, a Hidra díj mutat. Ma azonban már botorság lenne azt állítani, hogy nem rendeznek európai uniós konferenciát magyarok nélkül, ami húsz évvel ezelőtt elképzelhetetlen lett volna.

Amíg régebben a nemzetközi együttműködések szervezői között bőven voltak magyarok, addig ma alig-alig találni illet. A szerzők, illetve résztvevők között időnként még találni magyarokat, de sok esetben csak a nevük az, mert régóta külföldi egyetemen oktatnak vagy nemzetközi szervezetnél dolgoznak, és legfeljebb nevükben magyarok, a gondolkodásuk azonban már jellemzően nyugati.

– Sokan úgy vélik, a gazdaságvédelmi alap alig ötödét költötte a kormány a gazdaságot segítő támogatásra – a többi a kormányhoz közeli cégekhez került –, ami tovább fűtötte az amúgy is túlfűtött magyar gazdaságot. Ön hogy látja?

– Ebben semmi új nincs. Erről szól Vörös Imre jogászprofesszor könyvének első fejezete, hogy miért kell a három veszélyhelyzeti felhatalmazás, amikor egyre sincs szükség valójában, hiszen a nagy többségben lévő végrehajtó hatalom azt csinál, amit akar. A válasz szerint ez biztosítja, hogy bárki bármit csinál, van rá egy paragrafus, ami alapján minden intézkedés megindokolható. Az elmúlt bő egy évben hozott intézkedések közül tíz esetből nyolcnak semmi köze nem volt a válsághoz. Például át akarnak játszani egy céget az egyik tulajdonostól egy másiknak, nem akarják alkalmazni az uniós versenyszabályokat a befektetésre, ezért különleges gazdasági övezetről szóló döntést hoznak egy befektető igényeit kielégítendő. Úgy látom, hogy egy lassú, sodródó folyamatban 2012–2013 óta kialakult ez a fajta kormányzati gyakorlat. Ez az alaphang, és mindig találnak valami hivatkozási alapot, hogy miért van erre szükség. Most éppen a válság adja a magyarázatot, mintegy paraván mögé rejtve a szándékot. E folyamat kiteljesedése volt a hármas veszélyhelyzeti állapot, amelyben annak visszavonásáról is csak a miniszterelnök dönthet. És akkor vonják vissza ezeket az intézkedéseket, amikor politikailag jó döntésnek tűnik, és nem akkor,

amikor például a gazdaság logikája megkövetelné.

– Ebből logikusan következik, hogy ilyen irányítási elvek mellett a magyar gazdaság soha nem lesz versenyképes.

– Úgy gondolom, hogy nagyon határozottan más irányba megyünk, egy, a nyolcvanas években Dél-Koreában működött modellt követünk, amit már ők is rég lecseréltek. Minél fejlettebb, bonyolultabb egy társadalom, egy gazdaság, annál kevésbé működik ez a kézi irányítású, parancsnoki rendszer. Elkerülhetetlen, hogy folyamatosan csúszunk le a versenyképességi listán, mert az innovációhoz szabadság és kiszámíthatóság kell, ami nálunk nincs meg. Nálunk nem tudni, hol van az a pont, ahol a kormány beavatkozik, azt is mondhatnám, hogy engedélyt kell kérni még az engedélykéréshez is.

– Lehet, hogy részben a felelőtlen költségek, a termelékenységet nem emelő beruházások eredménye a megugrott infláció?

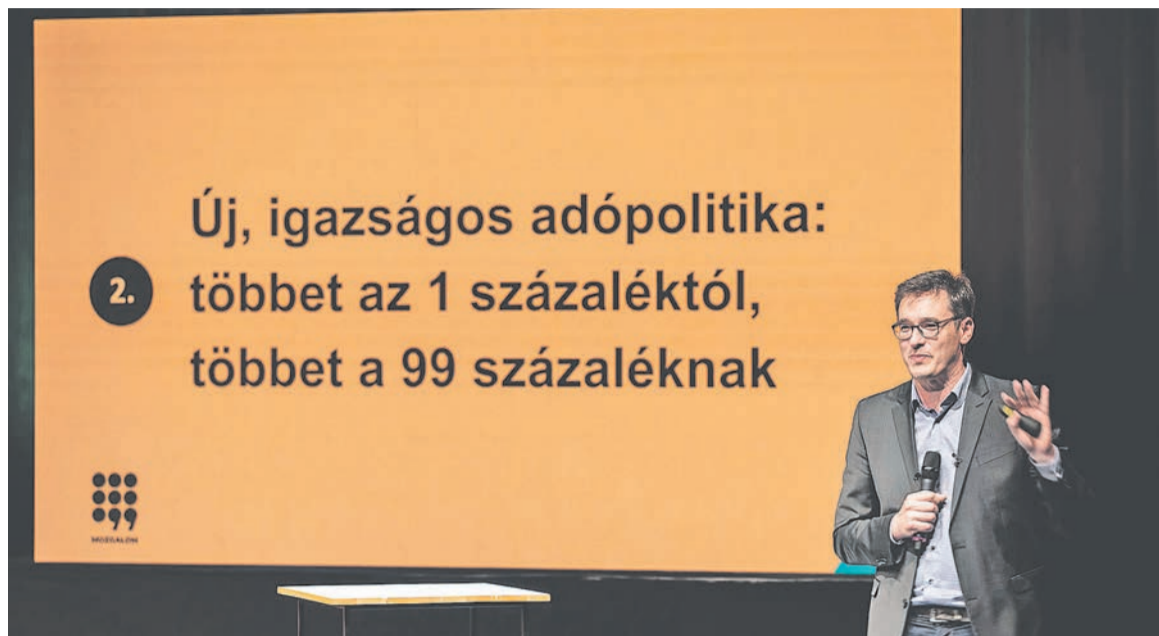
– Úgy látom, hogy az ilyen rögtönző gazdaságpolitika mellett elviselhető az 5–7 százalékos körüli infláció. Nyugaton illet nem tapasztalni, de a déli országokban időről időre felüti a fejét. Egyébként az infláció gyorsulása nem köthető egyetlen tényezőhöz. Része a túlfűtöttség, a bérek emelése, az állami beruházások iránya és milyensége, az olyan szimbolikus intézkedések, mint a minimálbér emelése vagy a személyijövedelemadó-visszatérítés. A keresleti oldalon pedig megjelent a válság alatt el nem költött összeg, hiszen ez most keresi a helyét a piacon pluszkeresletként. Komoly esély van rá, hogy a jelenlegi infláció mértéke állandó marad, ami a kormány életét is megkönnyíti. Például a tízszázalékos béremelés jó részét elviszi a hétszázalékos infláció, így az infláció elolvasztja a válságot, amivel egyébként nem tud mit kezdeni a kormány.

– Matolcsy György jegybankelnök lassan egy éve egyre erőteljesebben bírálja a kormány válságkezelését, illetve gazdaságpolitikáját. Ön szerint csak szakmai okok magyarázzák a távolodást, vagy Orbán Viktorral fennálló konfliktus húzódnak meg a háttérben?

– Matolcsy György jegybankelnök és Varga Mihály pénzügyminiszter között már régóta ellentétek vannak. Úgy gondolom, a jegybankelnök kritikája a miniszter ellen irányul, hiszen minden gazdasági kérdésben az a Varga Mihály dönt, aki egyébként nem nagyon mond ellent Orbán Viktornak. A miniszterelnök pedig boldog, hogy van egy szakembere, aki szerint nem kell megfelelni az államháztartási hiányt, vagy aki partner a minimálbér körüli játékban. Egyébként ez a normális munkamegosztás a pénzügyminiszter és a jegybankelnök között: mindegyik a saját érdekeit igyekszik képviselni. Csak nálunk tekintenek erre kuriózumként.

Ez még nem az igazi kormányprogram

Bod Péter Ákos és Róna Péter értékelték Karácsonyék gazdasági elképzeléseit

FACSINAY KINGA

Alig mutatták be, egyből osztúsz alá vette és lekommunizálta a kormányparti sajtó Karácsony Gergelynek a 99 Mozgalom keretei között kidolgozott gazdaságpolitikai javaslatát. Az MSZP-Párbeszéd-LMP miniszterelnök-jelöltje többek között nettó 200 ezer forintig emelné a minimálbért, a nagyobb jövedelmeket magasabb kulccsal adóztatná, újraírná a munka törvénykönyvét, megadóztatná a nagy vagyonokat, és duplájára emelné a családi pótlékot. Lapunk konzervatív közgazdászoktól kérdezték arról, hogyan értékelik az ellenzéki miniszterelnök-előválasztás egyik legesélyesebb indulójának elképzeléseit.

Bod Péter Ákos közgazdász szerint abból kell kiindulni, hogy ez még nem tekinthető egy kormányprogram vázlatának, inkább arról van szó, hogy az ellenzéki miniszterelnök-jelölti versengésbe beszálló Karácsony most megmutatta a saját profilját. Miután alapvetően baloldali és zöldpártok, illetve mozgalmak állnak mögötte, a program is baloldali, illetve zöld karakterű – tette hozzá. A javasolt intézkedések egy része inkább kritikája a jelenlegi válsághelyzetnek, és az Orbán-kormány által elmulasztott tettekre reagál. – Ilyennek tekinthető például az, hogy a járvány miatt bajba jutott vállalkozásoknak hathatósabb segítséget kell nyújtani az újraindításhoz, vagy hogy a 2008 óta változatlan családi pótlékot a duplájára kell emelni – fejtegette a szakember.

A program másik fele a jövővel foglalkozik, és a javaslatok egy része egybecseng az egyesült ellenzék másutt is hangoztatott törekvéseivel. Ilyen intézkedés lenne a személyijövedelemadó-rendszer progresszivitásának visszaállítása, amely a kevesebbet keresők támogatását jelenti, ellentétben az egy-

Karácsony Gergely programbemutatója július 3-án Tatabányán. Jön a nettó 200 ezres minimálbér?

FOTÓ: KARÁCSONY GERGELY FACEBOOK-OLDALA

kulcsos adóval. Bod Péter Ákos úgy látja, az euró bevezetésére való felkészülés támogatása is afféle közös nevezőnek számít a kormányváltásra aspiráló ellenzék soraiban. A zöldadók bevezetésének gondolata sem pusztán baloldali, hanem általános ügy, ennek fontosságát sem lehet elvitatni.

Továbbgondolást igényel azonban a közgazdász szerint a garantált munka ötlete. Ennek lényege, hogy a munkájukat elvesztők dönthetnek úgy, hogy nem kérik a végkielégítésüket, ha felveszik őket egy állami foglalkoztatási társaságba. – Az ötlet nem pusztán kidolgozatlan, de a 21. században nem is vezet előre ez a megközelítés – vélekedett a szakember. Azzal sem ért egyet igazán, hogy a közmunkabért a minimálbér szintjére kell emelni, a felvetés egyébként Karácsony Gergely országjárásának egyik állomásán hangozott el. A közgazdász ugyan indokoltan tartja a közfoglalkoztatottak jobb megfizetését, de a közmunka nem azonos a munkaerőpiacon versenyképes munkával, ezért szerinte nem érdemes más jogintézménnyel összekötni annak javadalmazását. Ugyanakkor támogatja azt a gondolatot, hogy Karácsonyék négy év alatt 100 ezer bérlakást építtetnének.

Hiányolom a program alapvetését, vagyis hogy milyen gazdasági mozgástérrel számol a miniszterelnök-jelölt, mert csak annak ismeretében lehet megalapozott elképzeléseket megfogalmazni - vélekedett Róna Péter

Más megközelítés alapján értékelték a Karácsony-programot Róna Péter közgazdász. – Hiányolom a program alapvetését, vagyis hogy milyen gazdasági mozgástérrel számol a miniszterelnök-jelölt, mert csak annak ismeretében lehet megalapozott elképzeléseket megfogalmazni – nyilatkozta a Magyar Hangnak az Oxfordi Egyetem oktatója. Az sem derül ki a programból, hogy tervezik-e a globális minimumadó bevezetését, illetve hogy Karácsonyék elkötelezik-e magukat az uniós támogatások felhasználásának átláthatóvá tétele mellett. Ez utóbbi azért fontos, mert jelen állapotok szerint nagy a veszélye, hogy változatlan magyar politika mellett az uniós forrásoknak legalább egy részét visszatartja Brüsszel.

– A jelenlegi orbáni elképzelés, a keleti nyitás nyilvánvalóan megbukott, az alacsony hatékonyságú magyar gazdaság pedig önállóan életképtelen – fogalmazott a közgazdász. Ezért meg kellene nevezni azokat a területeket, amelyeken ki tudjuk használni az adottságainkból származó előnyöket, és illeszkedni tudunk a globális gazdasági térhez. Az uniós által is támogatott irány lehetne a talaj- és vízgazdálkodási rendszerbe való befektetés, hiszen ez egyben választ kínál a klímaváltozásra is. Róna Péter kiemelte a magyar oktatási rendszer korszerűsítésének fontosságát is, ennek komoly jeleit sem látni azonban a programban. Méltányos és igazságos programot kellene összeállítani a lecsúszás megakadályozására is. Róna Péter egyetért a többkulcsos adó visszaállításával, viszont a magyar gazdaság jelenlegi állapotában irreálisnak tartja a nettó 200 ezer forintos minimálbért, annak mértékét legfeljebb az infláció mértékével szabad emelni.

A cikk hosszabb változata a Magyar Hang Plusz (<http://hang.hu/magyar-hang-plusz>) felületén olvasható